

Psicologia i sociologia

La matèria optativa psicologia i sociologia contribueix a la consecució de les finalitats del batxillerat, atès que els seus continguts pretenen consolidar la maduresa personal i social de l'alumnat perquè actuï de manera informada, responsable i autònoma i desenvolupi el seu esperit crític en les diverses situacions i realitats complexes del seu entorn. L'interès dels adolescents per aconseguir una millor comprensió d'ells mateixos i dels grups en què estan immersos fa de la psicologia i sociologia una matèria especialment apropiada com a optativa del batxillerat. La matèria, a més, també pot ser un bon ajut a l'hora de perfilar les futures opcions acadèmiques i professionals de l'alumnat, amb independència de la modalitat cursada.

La matèria s'orienta cap a la formació de ciutadans i ciutadanes actius i conscients de la complexitat del món i de les accions humanes; crítics i participatius en la societat; disposats a comprendre les diferències individuals i socials i col·laborar amb els altres en la construcció d'un món més just i equitatiu. L'estudi d'aquesta matèria porta l'alumnat a comprendre que el comportament humà, divers i complex, és susceptible de diferents interpretacions i, d'aquesta manera, estimula la seva obertura mental, la comprensió i el respecte mutu.

La psicologia i la sociologia proporcionen a l'alumnat alguns sabers científics sobre el comportament humà i la dinàmica social, alhora que els familiaritzen amb les seves aplicacions pràctiques.

La matèria ofereix una interpretació científica de l'activitat humana, individual i social, amb l'objectiu que l'alumnat assoleixin més rigor i objectivitat en la comprensió del comportament de les persones, així com una actitud crítica que permeti afrontar les trivialitats i excessos que sobre les realitats humanes i socials promouen sovint els mitjans de comunicació.

El currículum de la matèria fa referència als elements conceptuals i els marcs teòrics més significatius de la psicologia i la sociologia, els seus instruments metodològics, els seus resultats més importants i les seves aplicacions pràctiques, i pretén fer-ho amb rigor i precisió, però de manera introductòria a aquests coneixements.

També es proposa l'aplicació de procediments de caire general, com l'anàlisi de casos, la realització de senzilles investigacions de camp, l'aplicació de protocols d'observació i enquestes, l'ús de tècniques de recollida i interpretació de dades, i l'anàlisi quantitativa i qualitativa de resultats.

Des del punt de vista actitudinal, aquesta matèria fomenta entre l'alumnat l'autoconeixement, el sentit crític davant les diferents interpretacions del comportament humà, la comprensió i flexibilitat en relació amb conductes diferents a la pròpia i la valoració negativa d'actituds discriminatòries.

Ca remarcar la incidència positiva que pot tenir aquesta matèria en la maduració personal dels adolescents, en ple procés de construcció de la pròpia imatge i d'assumpció dels primers rols socials. També cal destacar la intenció

de promoure entre l'alumnat les pautes de comportament i estils de vida que afavoreixen un desenvolupament personal harmònic i saludable, així com les actituds que milloren el control de la pròpia conducta, la interacció social i el civisme.

La matèria de psicologia i sociologia es pot impartir durant un curs o repartir-se al llarg dels dos cursos de batxillerat. En qualsevol cas, ha d'incloure un enfocament pràctic i interactiu, que integri, en la mesura que sigui possible, les experiències i vivències de l'alumnat. Aquesta estratègia ha de possibilitar no només una més fàcil recepció i seguiment de la matèria, sinó, segurament, una més eficaç i positiva influència en l'autoconeixement i en la maduració intel·lectual, afectiva i social de l'alumnat.

Competències específiques de la matèria

Les competències específiques de psicologia i sociologia són essencialment dues: la competència en la comprensió científica, reflexiva i crítica del comportament humà, propi i aliè, en les seves dimensions individual i social, i la competència personal, social i cívica que ha d'acompanyar aquesta comprensió.

La competència en la comprensió científica, reflexiva i crítica del comportament humà implica tenir mètodes d'anàlisi de la realitat que es puguin aplicar a situacions derivades de l'experiència pròpia i aliena.

La competència personal, social i cívica engloba la dimensió del creixement personal i la dimensió social dels comportaments humans, que ajuden a situar-se i interaccionar en una societat complexa.

Contribució de la matèria a les competències generals del batxillerat

La matèria de psicologia i sociologia pot contribuir al desenvolupament de les competències generals del batxillerat, en la mesura que treballa competències transversals, com la competència comunicativa (obtenció i ús d'informació, organització del coneixement, comunicació d'idees, reflexió crítica i argumentació de conclusions), la competència de gestió i tractament de la informació, la competència digital i la competència en recerca (recollida de dades, anàlisi quantitativa i qualitativa de resultats, interpretació de dades). També es relaciona amb la competència personal i interpersonal i amb la competència en el coneixement i interacció amb el món, atès que col·labora perquè l'alumnat relacioni els continguts d'aprenentatge amb l'experiència humana, estableixi connexions amb altres àmbits del saber i s'impliqui en el debat sobre l'acció humana en el món actual.

Estructura dels continguts

L'anàlisi del comportament humà en la seva dimensió individual i social és la temàtica al voltant de la qual s'organitza la matèria. Dividida en dos apartats, cadascun dels quals s'estructura en blocs de continguts, la matèria de psicologia i sociologia a estableix, a més, un conjunt de destreses generals i

d'actituds que són comunes a tots i que resulten imprescindibles perquè els aprenentatges esdevinguin competencials.

L'apartat de psicologia planteja l'aproximació a la disciplina, les seves branques i escoles; la metodologia i àmbits d'aplicació; l'anàlisi dels fonaments biològics del comportament i de la influència social a què estan sotmesos; l'estudi dels processos psicològics i l'anàlisi d'alguns trets significatius del comportament.

En relació amb la sociologia, els temes proposats són l'aproximació a la sociologia, metodologia de treball i àmbits d'aplicació; els conceptes de societat, cultura i procés de socialització, així com les seves interrelacions; i l'estructura i organització social i l'anàlisi del canvi i del conflicte social, considerant la situació actual.

Connexions amb altres matèries

La matèria de psicologia i sociologia comparteix alguns temes amb altres matèries del currículum, especialment amb filosofia i ciutadania i amb les matèries de la modalitat d'humanitats i ciències socials, atès que aprofundeix en algunes qüestions ja esbossades sobre l'ésser humà, la dimensió social i cultural de l'acció humana, les modalitats de societat, les institucions socials i els mons del treball i de l'empresa. També té relació amb algunes matèries de la modalitat de ciències i tecnologia, com la biologia i la química, amb les quals comparteix temes i mètodes de recerca.

Consideracions sobre el desenvolupament del currículum

L'ensenyament de la psicologia no es pot convertir en un conjunt d'observacions, dades, conceptes i teories heterogènies i inconnexes, sinó que cal ordenar i vertebrar adequadament tota aquesta informació. L'observació de la conducta humana, la seva anàlisi i la reflexió posterior han de comportar un treball intel·lectual i pràctic. Els conceptes guanyen sentit quan l'alumnat els pot relacionar amb experiències pròpies i alienes. Per aquest motiu, la biografia de cadascú, en les seves experiències del passat i vivències del present, ha de formar part de l'estudi de la psicologia. No es tracta que l'alumnat arribi a dominar un conjunt de conceptes generals i abstractes desconectats de la vida quotidiana. L'estudi i la reflexió psicològica no s'acaba en l'adquisició de nous coneixements, sinó que han de tornar cap a si mateix i potenciar la identitat personal, l'autodomini i la racionalitat o coherència de la conducta pròpia. La psicologia, doncs, no ha de ser considerada un simple saber, sinó un saber fer.

Reflexions semblants serveixen per als continguts de sociologia, que han d'oferir una visió general de la dimensió social de la conducta humana i fer-la present en el seu context més concret i real. Cal, doncs, estudiar els agents de socialització, els grups humans, el paper de les ideologies i les normes, els conflictes socials, els fenòmens migratoris, els conflictes socials i polítics, de manera que es vegin com a realitats que l'alumnat no pot obviar, perquè hi viu immers i haurà d'implicar-s'hi. Així plantejats, els conceptes es transformaran en vivències i l'aprenentatge esdevindrà plenament significatiu. És a dir, s'ha de procurar presentar el comportament humà i els resultats d'aquest

comportament en la vida social, no com un fenomen aïllat i independent de la realitat quotidiana, sinó relacionat amb la societat on sorgeix i es desenvolupa, tot considerant alhora les dimensions individual i social, atès que aquests dos vessants formen un tot complex i inseparable en la realitat humana.

D'acord amb la manera real d'aprendre de les persones, lligant teoria i pràctica i aplicant el que s'ha après a la resolució de situacions problemàtiques, el professorat ha de conduir l'alumnat cap a la construcció de nous coneixements, farcint i completant les seves idees sobre els continguts de la matèria. El lligam entre els continguts exposats més amunt i l'orientació didàctica que es recomana ha de ser el mitjà per desenvolupar les competències de l'alumnat, ajudar-lo a aprendre aspectes sobre ell mateix i la societat on viu i fer-lo créixer com a persona.

OBJECTIUS

La matèria de psicologia i sociologia té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Reconèixer la dimensió teòrica i pràctica de la psicologia i la sociologia, els seus trets característics i les seves limitacions metodològiques i explicatives.
2. Assolir el coneixement dels principis i formulacions bàsiques de la psicologia i la sociologia, i aplicar-los a la comprensió del comportament humà individual i col·lectiu.
3. Reconèixer les correlacions biològiques, ambientals, socials i culturals del comportament humà, i entendre com aquests factors són les condicions que fan possible l'acció humana, individual i col·lectiva.
4. Entendre les relacions entre els diferents processos psicològics (cognitius, afectius i motivacionals) i l'activitat humana.
5. Identificar alguns trets de la personalitat i la seva projecció en el comportament individual i social.
6. Explicar la relació entre cultura, socialització i comportament humà.
7. Reconèixer l'organització i estructura de la societat pròpia i identificar-hi alguns conflictes latents i raons per al canvi.
8. Analitzar i valorar el comportament propi i l'aliè, tant en la seva dimensió individual com social, mitjançant les aportacions de la psicologia i la sociologia.
9. Rebutjar els intents de manipulació o dirigisme del comportament individual i social de persones, grups o institucions, i especialment dels que se serveixen dels mitjans de comunicació de massa per persuadir les persones receptores.
10. Valorar de manera positiva la independència de criteri, la coherència i la racionalitat en l'elecció d'objectius vitals i en la presa de decisions individuals i col·lectives orientades a l'acció.

CONTINGUTS

Continguts comuns a tots els blocs

- Obtenció, processament i anàlisi crítica d'informació.
- Utilització bàsica dels mètodes d'investigació propis de la psicologia i de la sociologia.
- Ús correcte de la terminologia psicològica i sociològica en les exposicions orals i els treballs escrits.
- Descripció i anàlisi en termes psicològics i sociològics d'aspectes de la realitat propera.
- Participació en espais de relació i d'intercanvi d'informació i opinió, amb aprofitament de les tecnologies de la informació i la comunicació.
- Elaboració de treballs de recerca aplicant mètodes d'investigació propis de la psicologia i la sociologia.
- Valoració positiva de la diversitat humana.
- Posició crítica envers els valors, normes i actituds contraris als drets humans.
- Reconeixement de la importància de la convivència pacífica i de tenir cura del medi ambient.

Aproximació a la psicologia

- Caracterització de la psicologia i les seves branques.
- Caracterització de diferents tendències i escoles psicològiques.
- Reconeixement dels mètodes d'investigació en psicologia i valoració del seu estatus científic.
- Identificació de les aplicacions de la psicologia en diferents àmbits.
- Bases biològiques i ambientals del comportament
- Reconeixement de la base biològica del comportament humà i de les seves influències ambientals.
- Distinció entre els factors heretats i els adquirits del comportament.

Processos psicològics

- Caracterització dels processos psicològics cognitius: atenció, percepció, memòria, intel·ligència i aprenentatge.
- Caracterització dels processos psicològics afectius: motivació i afectivitat.

- Establiment de relacions entre el desenvolupament del llenguatge, la intel·ligència i la creativitat, com a processos psicològics superiors.

El comportament individual i social

- Caracterització de la personalitat individual i del desenvolupament humà.
- Descripció d'alguns comportaments socials interpersonals (agressivitat, altruisme o atracció) i intergrupals (identitat social, conflicte o canvi d'actituds).
- Establiment de relacions entre societat, cultura i comportament humà.

Aproximació a la sociologia

- Caracterització de la sociologia, els seus models d'anàlisi i escoles sociològiques.
- Reconeixement dels mètodes d'investigació en sociologia i valoració del seu estatus científic.
- Identificació de les aplicacions de la sociologia en diferents àmbits.

Societat, cultura i procés de socialització

- Caracterització de conceptes sociològics bàsics: grup social i acció social; posicions i funcions socials; creences, ideologia i normes socials.
- Caracterització del procés de socialització, mecanismes i agents de socialització, conformitat social i desviació.
- Reflexió sobre els problemes d'integració en les societats actuals, processos de regulació, adaptació i cohesió social.

L'organització i l'estructura social

- Reconeixement del model econòmic i polític de la societat pròpia, anàlisi d'exemples i comparació amb altres societats.
- Identificació d'alguns problemes i valoració d'alternatives en relació amb l'organització social (poder, burocràcia, classisme, pobresa, desigualtat, mundialització de l'economia o fonamentalisme religiós).

Conflicte i canvi social

- Caracterització d'algunes formes de conflicte social i identificació crítica de les seves causes.
- Identificació de causes i agents del canvi social.

- Reflexió sobre els canvis que experimenta la societat actual i les perspectives de futur.

CRITERIS D'AVAUACIÓ

1. Explicar els trets característics de la psicologia i la sociologia, les seves finalitats, mètodes de treball i camps d'aplicació.
2. Descriure les principals estructures biològiques del comportament humà, i identificar aspectes innats i adquirits i reconeixent la influència de la societat i la cultura en la seva configuració.
3. Explicar els models de funcionament dels processos psicològics cognitius, afectius i motivacionals. Relacionar processos psicològics superiors.
4. Explicar el dinamisme de la personalitat i la vida afectiva de l'ésser humà i analitzar conductes individuals i col·lectives, emprant els recursos i vocabulari de la matèria i fent valoracions argumentades.
5. Identificar els elements culturals que són objecte de socialització, els mitjans a través dels quals se socialitza i els principals agents socialitzadors.
6. Descriure l'organització i l'estructura de la societat de què es forma part. Analitzar alguns fenòmens socials representatius i valorar els factors que s'interrelacionen en un fenomen social.
7. Explicar el canvi i el conflicte social, i identificar les circumstàncies i els agents del canvi i valorar els resultats obtinguts i les conseqüències.
8. Mostrar interès i actitud crítica envers la realitat social. Participar activament en la recerca d'alternatives per millorar la realitat social a la qual es pertany.
9. Exposar oralment i per escrit anàlisis i valoracions sobre el comportament humà i la societat, usant amb propietat la terminologia de la matèria i mantenint una actitud respectuosa.
10. Dissenyar activitats de recollida d'informació empírica sobre conductes individuals i fenòmens socials, escollir el tipus més adient d'instruments per a la situació que s'analitza, i contextualitzar i relativitzar els resultats.